

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA)

Bonde M och Roland A, Norrsunda kyrka, SvK vol 1. Uppland IV:1

Boëthius, Ulf, Vägvisare till kyrkorna i Stockholms län, Stockholm, 1980.

Bonnier, Ann Catherine, Kyrkorna berättar, Upplands Kyrkor 1250-1350, UpplandsFornminnesförenings Tidskrift nr 51, Uppsala, 1987

Byggnadsregistret, Riksantikvarieämbetet, Kyrkoberskrivningar och administrativa uppgifter, Norrsunda kyrka.

Kilström, Bengt Ingmar, Upplands kyrkor – 117, Uppsala 1966, Norrsunda kyrka.

Kulturminnesvårdens riksintressen, Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen i Stockholms län, U:22, 1997.

Stockholms läns museums arkiv

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1000-talets slut	Gravhäll (U 413) av Gävlesandsten som urspr. i liggande ställning täckt en grav på Norrsunda kyrkogård, nu lagd på en bädd av tegel på vapenhusets golv. Tyder på en tidigare träkyrka på denna plats. Äldsta minnet av kyrklig konst inom Norrsunda kyrkas område.	Norrunda fornminnesförening, 1997 s10 Almgren s 4
Ca 1150	2/3 av kyrkans långhus, kor med valv, absid och östtorn uppförs	Kilström s. 56 Bonde s. 52
11-1200-talets mitt	Dopfunten tillverkas av sandsten	Byggnadsregistret, Raä Bonnie s. 278
1300-tal	Korvalvet förses med kalkmålningar(framtagna 1954).	Kilström s. 60
1400-1450	Långhuset valvslås	Bondes. 32 o 52
1400-talets mitt	Långhuset förlängs åt väster med en välvd tillbyggnad, kyrkans inre dekorerar med kalkmålningar	Bonde s. 32, 35 o 52
1400-talets slut	Sakristia (ev. äldre) och vapenhus uppförs. Båda valvslås.	Bonde s. 32 o 52 Kilström s. 57
1600-talet	Gåvor från Johan Sparre och Ebba Oxenstierna, kalk av förgyllt silver,	Svenson, 1985

	kanna av silver, oblatask av silver. Antependium av röd sammet med Sparreska och Oxenstiernska vapnen, märkt 1635 samt broderat altarbryn från 1500-talet, nu i SHM Bokdyna av röd sammet med Sparreska-Oxenstiernska vapnen. Begravningsvapen av trä, snidat, målat och förgyllt. Huvudbanér över Johan Sparre och ev. också en värja.	
1632	Tre delar av en runsten (U 414) funna på kyrkogården och 1632 inmurade i Sparreska gravkoret. Sedan dess icke iakttagna.	Norrunda formför., 97 s. 10
1633	Sparreska gravkoret uppförs av Ebba Oxenstierna, Vallstanäs gård, till minne av hennes make Johan Sparre död 1632. Gravkoret sammanbyggt med kyrkan på långhusets sydsida.	Svenson, 1985 Bonde s. 33 Byggnadsregis tret, Raä
1600-talet	Klockstapelns uppförs	Kilström s 67
1682	Omtalas två runstensfragment (U 415 och U 416 av Hadorph, varav det ena är synligt högt över fönstret i västra gaveln, det andra över södra vapenhusdörren nu dolt under kyrkans puts.	Norrunda formf., 97 s. 10
1704	Arbete utförs på gravkoret och på tornet.	Bonde s. 33
1711	Klockstapelns repareras	Bonde s. 25
1760	Reparation, upphuggning av fönster i långhus. Troligen omputsning.	SSLM dnr 2001:100
1763	Klockstapelns syllar och stödförband ”överdrages” med nya bräder	Bonde s. 25
1773	Korfönster tas upp	SSLM dnr 2001:100
1774	Predikstol (troligen tillverkad mellan 1624-1647) och altarprydnad (troligen tillverkad mellan 1682-1702) skänks till kyrkan från Rosersbergs slottskapell Vitmålad staty av trä är troligen samtida med altarprydnaden. Tavla av Martin de Vos föreställer ”Yttersta domen” .	Bonde s. 40-42
1870-talet	Avtecknades ett fragment av troligen en gravhäll (U 417) som legat på kyrkogården, återfunnen i kyrkogårdsmuren s södra sida. Ej återfunnet.	Norrunda formfif , 97 s. 11
1781	Klockstapelns repareras.	S 25
1785	Kyrktornet tjäras	SSLM dnr 2001:100
1799	Nytt spåntak på gravkoret	SSLM dnr 2001:100
1803-1804	Taket på klockstapelns får nuvarande utformning.	Bonde s 25
1808	Orgeln tillverkas. Orgelns fasad ritas av arkitekten Tempelman	Bonde s 43
1810	Bänkar tillkommer i Sparreska gravkoret	Bonde s. 33
1816	Omfattande arbeten på tornet	SSLM dnr 2001:100
1831	Nytt tak på tornet	SSLM dnr2001:100
1845	Fönster i västra gaveln ändrat.	SSLM 2001:100
1810 o1852	Kyrkans klockor gjuts	Bonde s 25
1902	Kyrkan restaureras. Nya, öppna bänkar, nummertavlor. Arbete på kyrkans kalkmålningar. Glasmålning i absidfönster efter ritning av Gustav Pettersson	Bonde s 52 o s 40, 26 Byggnadsreg,

	Äldre altaruppsats flyttas till gravkoret. Altaranordningen förnyas, ett altarkrucifix tillverkas av K. Wiholm. Ny dopfont. Gravkorets väggar och valv målas med stuckimitation i brunt.	Raä
1904	Kyrkogården utvidgas	Almgren s 4
1911	Kyrkan blir utan vederbörligt tillstånd utvändigt målad gul	Bonde s 25
	Gravkapell byggs på kyrkogården för A Olsson på Holmboda gård	Almgren s 4
1917	Skänker A Olsson på Holmboda en orgel med 9 stämmor	
1920	Upprättas förslag till restaurering av kyrkan	SSLM dnr 1984:067
1923	Ritning till innanfönster i Sparreska gravkoret, elektrisk värmeledning. Ytterportens glasade överljus tillkommer.	ATA
1942-43	Restaurering av kyrkan. Gravkoret berörs ej. Runsten flyttas från vapenhusets vägg till dess golv	SSLM den 1984:067
1953-54	Kyrkan restaureras under ledning av arkitekt Erik Fant. Konservator Bo Wildestam, som tog bort det som vid 1902 års restaurering las till i det medeltida kalkmåleriet. Rester av 1400-tals målningar togs fram. I koret hittades en tidigare okänd målning signifikativ för 1300-talet. Sparreska gravkorets murverk repareras. Flertalet Sparrekistor tidigare flyttade till Sollentuna kyrka. Sluten bänkinredning och altarskrank tillkommer.	Svenson, 1985 ATA
Invigs 1960	Begravningskapell byggs i kyrkogårdsmuren norr om kyrkan, ritat av arkitekt Rolf Berg 1958. Sexkantig planform med kupoltak. Ny öppning, och grind i nordvästra delen av kyrkogårdsmuren.	Kilström s 67 ATA
1964	Gamla orgeln ersätts med ny orgel med sjutton stämmor. Den får sin plats i Sparreska gravkoret. Tidigare orgel placerad i väster.	Kilström s 60
1965	Arbeten på gravkoret. Sprickor i sandstenen lagas	SSLM dnr 1984:067
1967-68	Schaktnings- och sprängningsarbeten för dräneringsledningar och brunnar. Det gamla podiet för orgeln rivs. Förslag till omdaning av kyrkans västparti av arkitekt Rolf Bergh: komplettering av golvet med tegel Ny sittbänk vid västväggen med plats för kyrkvaktmästaren Bord för vykort och skrifter Uppställningsstativ för fällstolar Förvaringshylla för psalmböcker Skåp för el -manövercentral Renovering av ljuskronor och övrig belysning Tillverkning av skåp för skrudar. Målningsarbeten utförda av målarmästare Kurt Fredriksson Förändring av fönsterparti i västfasaden Nya fundament för lyktstolpar vid entrén till kyrkogården	Almgren s 5 SSLM dnr 1984:067
1971	Kyrkogården utvidgas åt söder och en urnelund tillkommer.	Almgren s 4 ATA
1974-75	Omputsning och tornets puts lagas	SSLM dnr 1984:067
1975	Klockstapeln byggs om utan vederbörligt tillstånd eller dokumentation	ATA
1979	Omläggning och tjärning av spåntak	SSLM dnr

		2001:100
1984	Montering av ljushållare vid bänkar	SSLM dnr 1984:067
1984-85	Yttre restaurering, ej tornet. Omputsning, avfärgning, hängrännor kompletteras. Runstensfragment utsparas i putsen	SSLM dnr 1984:067
1985	Förslag till riktning av grindstolpar	SSLM dnr 1985:108
1997	Runstenar (430 och U 431) , båda från Åshusby placeras i vapenhuset	Norrunda formf. 97, s. 11
2001	Reparationsarbeten på kyrkans torn.	SSLM dnr 2001:100
2001	Nytt värmesystem planeras. Installerat vid besiktningstillfället 2003.	SSLM dnr 2001:194